

“La cultura és el que modela la realitat, i no al contrari”

El professor d'història de la Universitat Hebrea de Jerusalem Yuval Noah Harari és l'autor de *Sàpiens. Una breu història de la humanitat* (Ed. 62/Debate, 2014), un llibre que desafia les nostres conviccions històriques i culturals més arrelades amb noves i a vegades provocadores maneres d'analitzar el passat, el present i el futur de la humanitat.

—Fins a quin punt creu que els caçadors-recol·lectors que vivien fa quinze mil anys eren més feliços que nosaltres?

—Tot depèn de la perspectiva que adoptem: si pensem en algú de classe mitjana del món occidental avui, és evident que té més comoditats, però si pensem en un camperol egipci del 3000 a.C., o en un treballador actual de Bangla Desh que passa quinze hores al dia cosint botons a la fàbrica, potser arribarem a la conclusió que tenen vides molt més dures que aquells caçadors. El nostre cos i la nostra ment estan adaptats, després de centenars de milers d'anys d'evolució, a activitats com caçar o pujar als arbres, no a carregar cubells d'aigua o seure tot el dia en una oficina. Hi ha més elements: la dieta que tenien els caçadors era molt més variada que la dels camperols, no existien les malalties provocades pels animals domesticats, i no hi havia tanta estratificació social ni tanta explotació econòmica. Tot això només va començar amb la revolució agrícola.

—Parla d'un possible origen mai estudiat d'aquesta revolució agrícola.

—Hi ha un jaciment arqueològic a Turquia, anomenat Göbekli-Teppe, construït per una comunitat de caçadors-recol·lectors ara fa 12.000 anys, on s'ha descobert que primer es va construir el temple de grans dimensions i només després, i al seu voltant, un poble que va desenvolupar agricultura. Encara s'està excavant, i no estem en posició de fer grans afirmacions, però el que se'n derivi pot ser del tot revolucionari: potser l'agricultura no va començar per pressions demogràfiques o econòmiques, sinó que va sorgir a partir d'una idea cultural, un mite o una religió nova. Potser la cultura és el motor de la història, el que modela la realitat, i no al contrari.

Yuval Noah Harari.

—El llibre posa la ficció a la base de tota la història de la humanitat.

—L'*homo sapiens*, com a animal, no és gaire fort, ni gaire especial. Si ha aconseguit convertir-se en el més poderós de tots i dominar el planeta fins a gairebé destruir-lo, ha estat gràcies a la seva quasi il·limitada capacitat de cooperació i col·laboració. I què és el que li permet cooperar tan fàcilment? Els ximpanzés no ho fan, això! No van pel bosc repartint paperets a canvi d'un manat de plàtans. Aquí és on entra el poder de la ficció: l'*homo sapiens* ha estat capaç de crear unes ficcions que han creat ordres imaginaris molt potents. Això és més obvi en el cas de les religions, però també és cert en economia. Els diners són una ficció: un bitllet no és res, és un tros de paper de colors, però mentre tothom cregui que allò té un valor, funciona. I podem comprar plàtans.

—Explica que aquesta capacitat de col·laboració entra en contradicció amb el domini del patriarcat.

—Les dones haurien de dominar la societat, haurien d'haver format xarxes de cooperació molt més poderoses que les dels homes, perquè en tenen més capacitat, i perquè són menys egoistes. De fet, les femelles de ximpanzés bonobo ho fan! Com és que el gènere suposadament menys cooperatiu —el masculí— domina el femení? És un dels misteris més grans de la història.

—Per què arriba a la conclusió que ens hem convertit en déus irresponsables i insatsifets?

—Els *sapiens* hem arribat a acumular tant poder, hem exterminat gairebé totes les altres espècies i hem posat el nostre planeta en perill... i tot el que fem és adquirir coses més i més plaents! I el problema és que la reacció bàsica del cervell humà davant del plaer no és la satisfacció, sinó l'ansia d'obtenir-ne més. Quan aconseguim un gran èxit, només en volem més. Aquesta és la nostra història: aconseguir més i més poder i més i més èxits, i no estar mai satisfets. Amb les capacitats i el poder de tria que els avenços mèdics estan a punt de donar-nos, això es converteix en alguna cosa molt perillosa: hem de començar a pensar què volem desitjar.

Marina Espasa